

Vládce, byť sebevýznamnější, to je jenom splávek, který plave v proudu. Zdá se, že tento proud vede, ve skutečnosti je však tímto proudem nesen. Jestliže tomuto proudu rozumí, tím lépe. Ale nesen je i tehdy, když mu nerozumí. Nesen je i proti své vůli.

V. I. Lenin

Úvahy o dialektice

Dialektický vztah levicového vůdce a mas

Běžné vědomí, pravicová propaganda, a bohužel i značná část idealistické společenské vědy, včetně historiků, absolutizují úlohu vůdců ve společnosti, a tím se zbavují možnosti porozumět vývoji. A naopak část levice úlohu vůdců bagatelizuje, či dokonce potlačuje, čímž oslabuje svou schopnost vést. Vůdce, ať už političtí či jiní, mají mnoho společného, obecného. Ti levicoví jsou jen podmnožinou zvláštního v onom obecném.

Říká se, že být vedeni chtějí jenom slabí. Ve skutečnosti však chtějí být vedeni všichni, kdož chtějí přežít. Člověk totiž umí žít pouze ve skupinách, a podmínkou existence těchto skupin je jejich vedení. Skupina si buď vedení vytvoří, a nebo se rozpadá. Vedení je produktem jejího společného pohybu, zatímco rozpad je produktem protikladného pohybu jednotlivců či jejich pasivity. To je dialektika jedince a společnosti.

Úkolem každého vedení je pohyb jedinců ne potlačovat, ale spojovat v jediný, byť složitě strukturovaný společný, tedy společenský pohyb. Bedřich Engels napsal, že *„vývoj společnosti je výsledkem střetu mnoha protikladných zájmů; co chce jeden, máří druhý, a výsledkem je vždycky to, co nikdo nechtěl“*. Úkolem vůdce je vědět, co chce, a uvádět to do souladu s tím, co oni vedení potřebují. Stejný autor také napsal, že *„v přírodě probíhá vše živelně; jednotlivé nahodilosti se vzájemně vyruší, a to co nakonec zvítězí, je nutnost“*. Úkolem vůdce je nikoli určovat nutnost, ale předvídat ji. Zabráňovat živelnosti, oslabovat zbytečné vnitřní protiklady, a napomáhat tak tomu, aby se živelný pohyb měnil v uvědomělý, tedy přírodní pohyb v pohyb společenský. Neumí-li to, je v souladu s Leninem *„nesen i proti své vůli“*. Dobrý vůdce sjednocuje lidi na podstatném, špatný je na nepodstatném rozděluje. Dobrý vůdce nutné vnitřní rozpory využívá, a tlumí ty zbytečné, špatný ty zbytečné vyvolává a pokládá je za hlavní. Taková je dialektika jednoty a boje protikladů.

Jeden „Vůdce“ tento pojem kdysi zdiskreditoval, a proto se poměrně málo používá. Přesto vůdce stále existují. Malí i velcí, známí i neznámí. Nejsou to všichni šéfové. Jsou v čele svých skupin i početných mas, zatímco vedoucí bývají uvnitř, vládcové stojí nad nimi a správce se často tváří, jako by byli mimo. Jak napsal John C. Maxwell, *„šéf vzbuzuje strach, vůdce nadšení“*. Skutečný vůdce především podněcuje, zatímco vládce hlavně potlačuje, ředitel řídí a správce spíše eviduje. Dobrý vůdce je aktivním iniciátorem, nenápadným potlačovatelem, tajným ředitelem i dobře informovaným správcem. Nemusí být tím správcem sám, ale musí si jej umět nalézt, a poté jej respektovat. I když dobrý správce ještě není dobrým vůdcem. A naopak dobrý ředitel je i tichým vůdcem, ale zřetelným potlačovatelem i tím pečlivým správcem.

„Vůdci jsou nositeli naděje“, napsal kdysi Napoleon Bonaparte. Vůdcem se nestane pesimista, introvert či melancholik. Musí to být optimista, nadšenec, ale ne fanatik. *„Kdo chce zapalovat, musí hořet“*, říkával kdysi Miroslav Tyrš, který to měl od sv. Augustina. A *„nálada vůdce je nakažlivá“*, jak napsal Jack Welch. *„Vůdce je významný ne pro svou sílu, ale pro sílu kterou dává ostatním“*, to napsal Maxwell. A nebo opět on: *„Pesimista si stěžuje, že fouká vítr, optimista čeká, až foukat přestane, a vůdce napíná plachty.“* Fanatik

nebo romantik nemůže být vůdce, protože zkrachuje. To všechno nemusí vůdce přečíst, takový prostě musí být.

Aby se vůbec mohl nějaký vůdce zrodit, musí existovat společný zájem určité skupiny lidí, malé i velké. Skupiny totiž vznikají jen na základě tohoto společného zájmu a zanikají spolu s ním. Zájem je objektivní vztah spojující lidi, nikoli subjektivní pocit či přání. Skupiny vzniklé na základě pouhých přání či iluzí nemívají zpravidla pevnější strukturu a dlouhodobější trvání. Pokud ovšem nejsou zneužívány k prosazování objektivních zájmů jiných, k ovládnutí mas, což jsou například náboženské organizace. Jejich šéfové nehledají a nehájí skutečně společné zájmy. Vymýšlejí si je a vnucují ostatním prostřednictvím iluzí a emocí, přičemž základním spojovacím prvkem takových skupin bývá jenom strach. Neznalost, strach z neexistujícího a nadšení pro nemožné pak končí fanatismem.

Posláním vůdce není společný zájem vymyslet, ale objevit, zřetelně formulovat a vysvětlovat. Neumí-li to, není vůdcem. Pochopit musí i objektivní zákonitosti vývoje a konat v souladu s nimi. Dobrý vůdce využívá objektivní zákonitosti - ten špatný se na ně vymlouvá. Dobrý vůdce sjednocuje své přátele - špatný své nepřátele.

Masy si musejí své vůdce vychovat, ale vůdcové musejí vychovávat své masy. Nemohou být obětí jejich pasivity či živelnosti, nesmějí podléhat jejím krátkodobým zájmům, to by nebyli vůdci. Jejich jednota s masami je vnitřně rozporná. Vůdce musí vědět víc než masy, které vede, ale nemůže dělat, že je chytřejší. Musí vidět dál, ale nesmí se vydávat za proroka. Musí své masy znát, ale ne podceňovat. Vůdce musí respektovat a být respektován. To je dialektika vůdce a mas.

Dobrý vůdce sjednocuje lidi hlavně pro něco, špatný jen proti něčemu. Je jen štváčem. Jenže to je krátkozraké. Hnutí, které je soustředěno jen proti něčemu a nemá společné cíle, se po vítězství se začíná štěpit. Každý chce totiž něco jiného, a po porážce společného nepřítele už je nic nespojuje. Už si jen konkurují. A pouhý štváč už je překážkou pro všechny.

Zvláštním typem vůdce je předseda. Ne každý předseda se automaticky stává vůdcem. Předseda vpředu sedí a uděluje slovo, ale vůdce vpředu stojí, připraven vést boj. Předseda bývá volen, ale vůdce se rodí ze společenského pohybu. Ze stagnace může vzejít jen špatný správce. Vůdce nemůže volit ten, kdo si jej nevychoval. A jestliže si jej vychoval, pak je volba pouhou formalitou. Vybírat můžeme jen z těch vůdců, které jsme si sami vytvořili. Opravdový vůdce nevzniká volbou, ale předchozí praxí a vahou své osobnosti. Síla vůdce nepramení z funkce, ale z autority; a ta může vzniknout jen z důvěry. A důvěra může vzniknout jen z činů. Korunním princem se člověk rodí, ale vůdcovství se musí naučit, jinak ho smete kdejaký levoboček.

Vůdce je buď charismatický nebo směšný. Musí vzbuzovat zájem, přitahovat pozornost, ale nesmí být vidět, že to chce. Musí to jít samo, a čím víc se o to snaží, tím je to horší. Nesmí to být charisma slečny z pouťové střelnice. To bývá nejslabší stránkou vůdců. Vůdce musí být hegemonelem, ne divadelním kašpárkem.

Dobrý vůdce zná sílu i slabiny těch, které vede. Sílu se snaží zvětšovat a slabiny odstraňovat. Není voluntaristou, nemůže spoléhat jen na svou vlastní sílu. Jeho silou je síla jím vedených. Oportuniste se síly bojí a fanatik slabiny přehlíží. Romantik zná jen své sny, ale prostředky se nezabývá. Oportuniste síle uhýbá, a proto často vydrží dlouho. Zatímco romantici a fanaticky většinou končí rychleji a špatně. A s nimi bohužel i ti, kteří je

následovali. Taková je dialektika vůdce a vedených.

Dobry vůdce nepodléhá emocím, ale ovládá je a využívá. Vládcí a správcové na ně kašlou. Dobry vůdce je dokáže vzbuzovat, jestliže směřují k realizaci společných cílů. Špatný vůdce je nakonec vždycky obrácí proti sobě. To je dialektika rozumu a emocí.

Demokratický vůdce se snaží svůj vliv nedávat najevo, autokrat se jím sám opíjí. Demokratický vůdce se snaží využívat vlivu ostatních, autokrat jej potlačuje a diktátor trestá. Demokratický vůdce se snaží využívat funkcí osvědčených existujících struktur, zatímco autokrat nové funkce i struktury vymýšlí a staré zakazuje.

Vůdce je obrazem svého hnutí, ale také jeho odrazem. Je mezi nimi vnitřně rozporný, dialektický vztah. Skutečné hnutí a skutečný vůdce se vzájemně mění k lepšímu. Životaschopná organizace si dobrého vůdce sama vytvoří a špatného sama smete. Degenerující hnutí nechává své vůdce zahnívat. A obráceně. Pasivní jsou schopni mobilizace jen proti svému vůdci, a pasivita je předstupněm dezerce.

Špatný vůdce je jako cvok za volantem: Může zničit i dobré auto. Lidé nejsou auto, mohou svého vůdce vyhnat, pokud se ale nestali jeho zajatci. Je široce rozšířené přesvědčení, že za pád socialismu může zrádce Gorbačov. Ne že by jím nebyl. Ale za pád socialismu může strana, která si takového "vůdce" vychovala, umožnila mu neomezenou a nekontrolovatelnou vládu, zvykla si jenom poslouchat a včas se jej nezbavila. Ve Spojených státech to vládnoucí třída vždy dokázala s předstihem, když se jen zdálo, že ohrožuje její zájmy.

Zbavit se vůdce a nemít lepšího, to nic neřeší. Skutečný vůdce není nikdy sám, vychovává si své nástupce. Špatný vůdce si vychovává špatného nástupce. V lepším případě proto, že si lepšího neumí nalézt, v horším případě záměrně: Proto, aby se do dějin zapsal on sám, a ne jeho nástupce. Dobry vůdce je svou družinou obklopen, špatný se z ní snaží vyčnívat. A aby lépe vyčníval, vybírá do ní ty menší.

Dobry vůdce má přirozenou autoritu, vyplývající z jeho chování a jednání. Špatný vůdce ji nezískává touto cestou, ale vyváří si klaku, skupinu pochlebníků, která mu za pokoutně získávané výhody vytváří aureolu génia.

V každém hnutí se občas objevují pletichy, které organizují ti slabší. Silný vůdce je potírá, slabý je organizuje. Z rozdílných zájmů často vznikají kliky, tj. dysfunkční útvary neformální struktury. Slabý vůdce se do nich zapojuje, a jejich prostřednictvím se snaží uplatňovat a upevňovat svou moc. Silný vůdce je odhaluje a potírá. Vždycky se najde někdo, kdo se snaží politikařit, tj. prosazovat dílčí zájmy na úkor celku, a vlastně onen celek podvádět. To dobrý vůdce nedělá.

V krizi bývá hledán spasitel, ale objevit jej mohou jenom ti, kteří jsou spásy hodni. Ti života neschopní ho mezi sebou nemají. Importujete-li spasitele, čeká vás export. Není-li organizace životaschopná, je smetena i se svým vůdcem. Taková je dialektika vnitřního a vnějšího. Žádný vůdce nezmůže nic bez těch, které vede. Vůdce není geniální, to z něj mohou udělat dějiny až v případě vítězství. To je dialektika dějin.

Zdravá organizace hledá hledá silného vůdce, protože ví, že ho potřebuje. Pracovitá skupina hledá pracovitého vůdce, ta líná líného. Pracovitý by tu línou rozvrátil. Skupina prohníla partikulárními a individuálními zájmy vyhledává do čela někoho ovladatelného. Někoho, o němž se ti silnější domnívají, že jej mohou snadno manipulovat

a využít pro své vlastní cíle. U Dubčka se to podařilo, u Drahoše zatím ne. Proč se stal Miloš Zeman prezidentem? Protože to byl vůdce. A proč se jím nestal Drahoš? Protože to vůdce není a nikdy nebude. Když se mu pak podařilo dostat se do Senátu, nestál nikomu z těch, kteří jej před tím tolik podporovali, aby jej zvolili, nebo alespoň navrhli do funkce předsedy Senátu. Možná se jednou prezidentem stane, ale vůdcem nikoli. Protože to je jen správce.

Ti, kteří mají společný zájem cítí potřebu být organizováni a naopak. Vůdce musí být proto dobrým organizátorem, a to každý neumí, i když si to většinou nepřipouští. Ale vidí to ti druzí. A to je zřejmě důvod, proč si komunistická strana do svého čela nikdy nezvolila Mílu Ransdorfa nebo Josefa Skálu, i když na to byli oba teoreticky skvěle připraveni a oba je strana jako teoretiky potřebovala. Chybí jí.

Vážně míněná politika je obhajování, prosazování a zdůvodňování společných základních, tj. ekonomických zájmů největších skupin lidí, tedy tříd. Zatímco skutečná politika plodí vůdce, její zneužívání pro zájmy nižšího stupně obecnosti, tj. politikaření, vychovává pleticháře. Při existenci soukromého vlastnictví jich bývá často více, než skutečných politických vůdců. Pak existuje i skrytá přímá úměrnost mezi procentem pletichářů a výší částek, o nichž se rozhoduje.

Levicový politický vůdce to má těžší než ostatní vůdcové, zvláště když neví, co to je levice. Ale těžší to má, i když ví. Protože hájí zájmy těch potlačených proti těm mocným. Vždy vede boj proti větší ekonomické síle. Avšak, jak správně pochopil Marx, „*idea, podle níž žijí a pracují masy lidí se stává materiální silou*“. Jenže i poté se platí peníze. Ti potlačení vytvářejí hodnoty, a ti vládnoucí je rozdělují. Taková je dialektika třídní společnosti.

Bohatí netvoří masy a není jim nutno jejich zájmy vysvětlovat. Znají je velmi dobře. Jsou koncentrovány v jediném pojmu: Peníze. A vědí dobře, že nechtějí-li zchudnout, musí bohatnout. Je to jejich bezprostřední, každodenní zájem. Tomu vše podřizují, to je jejich způsob existence. Ne užít se, ale bohatnout. A jejich pravicoví vůdci o tom nemusí mluvit. Dokonce ani nemohou. Odrazovalo by to ty ostatní. Ale respektovat to a konat v tomto smyslu musí, jinak by byli zbyteční a byli by odstraněni. Ve své rétorice se musí věnovat něčemu jinému. Něčemu, co přitahuje masy. A tak hledají okrajová témata i zdánlivého nepřítele a slibují. Musí být populisty. Nemohou otevřeně přiznávat, že jsou součástí oné třídy vládnoucí ekonomice, musí budít dojem, že jsou mimo ni a nad ní. Ale její každodenní zájmy hájit musí. A musí vidět i dopředu, aby jejich každodennost vydržela dlouho. Svou vlastní třídu k tomu vést nemusí. Kdo má prostředky i pro budoucnost, ten do ní snadno hledí. Ne proto, že je chytrý, ale protože na to má.

Běžné zájmy masy potlačených jsou jiné. Jejich způsobem existence je práce a bezprostředním zájmem je užít sebe a svou rodinu. Pokud to jakž takž jde, jsou spokojeni. Chtějí klid a pokoj, práci a živobytí. Politika je od práce odvádí. Bouří se teprve tehdy, když to nejde. Levicoví vůdcové to musí respektovat. Nemohou vyvolávat nespokojenost u spokojených, stali by se voluntaristy. Ale nemohou této spokojenosti podléhat, stali by se oportunisty. Vedou-li masy po cestě, musí znát ony masy, ale i cestu, její úskalí i její cíl. Chtějí-li potlačené vést k lepší budoucnosti, musí je o správnosti nové cesty přesvědčovat. To není jednoduché, protože kdo žije od výplaty k výplatě, jen těžko vidí dál. Ne proto, že je hloupý, ale proto, že ho k takovému pohledu nutí jeho životní úděl. Taková je dialektika potřeb a zájmů. Levicový politik masy vychovává, ale nesmí to vykřikovat, pravicový je klame, ale nesmí to přiznat.

Levicový politik si své postavení uvnitř mas musí vybudovat sám. Nepomohou mu masové sdělovací prostředky ovládané ekonomickou mocí, vždy jen naopak. Významnou osobností se může stát až po mnoha letech usilovné práce. Je pak sebevražedné, aby se úspěšných politiků levicové hnutí zbavovalo samo. Pravicový politik to má snadnější. Ti starší si vzpomenou na první jednání Ladislava Adamce s představiteli Občanského fóra. Adamec chtěl návrhy do vlády a Václav Havel opáčil, že zatím nemají výrazné osobnosti. A za ním se ozval kdosi z tehdejší Československé televize: „*Dejte nám seznam, a my vám z nich za tři neděle uděláme významné osobnosti*“. Stalo se. Z neznámého Václava Havla se rázem stala osobnost světového formátu a z jeho bezvýznamných kumpánů hvězdy. Abychom nechodili tak daleko, neznámý Jiří Drahoš byl udělán významnou osobností, když bylo potřeba postavit protikandidáta Miloši Zemanovi. A miliony lidí tomu uvěřily. A naopak světoznámý smutný hrdina roku 1968 Alexander Dubček byl postaven do role druhořadého kašpárka, což zas tolik práce nedalo. O tom, co dovedou udělat s veřejným míněním noviny a televize by mohl vyprávět např. Miroslav Grebeníček, ale i Miloslav Ransdorf, když to přežil.

A obráceně: snaha vycházet se sdělovacími prostředky, usilovat o jejich přízeň, může levicového politika zcela vyřadit z levice. Vzpomeňte na Jaroslava Ortmana, který běhal za televizním mikrofonem jako pes za zlodějovým buřtem, nebo na Jiřího Svobodu, který nakonec bouchnul stranickou legitimací ne před svou stranou, ale před kamerami na tiskové konferenci.

Sdělovací prostředky dokážou vyrobit i samozvaného vůdce. V prosinci 1989, den před sjezdem KSČ, představilo tehdejší Rudé Právo na titulní straně jakéhosi mladíka, neznámého „*dělníka a filozofa*“, který se druhý den, ač nebyl zvolen, vloudil s pomocí Vasilu Mohority do pracovního předsednictva sjezdu a večer, nikým nepověřen, podával v České televizi zprávu o průběhu prvního sjezdového dne. Když byl druhý den pražskou delegací odhalen, na povel vnikly do sálu televizní kamery a on před nimi odhodil stranickou legitimaci.

Sdělovací prostředky dokážou vyvolávat mezi levicovými vůdci i rozkol. Třeba tím, že preferují toho, kdo jim vyhovuje, a nebo naopak potlačují toho, kdo by mohl získat v populaci příliš velký vliv. A pak za stranu mluví rebelové, nikoliv skuteční vůdcové, a do řad hnutí je vnášen zmatek, a mezi vůdce nevraživost.

Na levicové hnutí se útočí přes jeho vůdce. A oni proti tomu musejí být odolní. Na každého potencionálního levicového vůdce jsou předem shromažďovány kompromitující materiály. Sdělovací prostředky i tajné služby při tom postupují koordinovaně. Asi proto, že jsou konec konců fakticky ovládaný stejnými lidmi. On vlastně každý velký vůdce je neustále na mušce. A začne-li být nebezpečný, ať je pravicový či levicový, stiskne kdosi spoušť. Ani prezidenti Spojených států nejsou výjimkou. Nemusí na ně vždycky poslat Lee Oswalda s kulovnicí, někdy stačí Monika Levínská s doutníkem. A jsou-li ti vůdcové daleko, někdy postačí blokáda, jindy je nutné bombardování, nejlépe humanitární. Obojí masy rozkolísá.

Vůdcové stojí v čele boje a každý boj něco stojí. Nejlacinější je zkorumpovat protivníka vůdce. Ten pravicový je drahý, ale ten levicový je chudý, takže může být lacinější. Někdy ani nejsou zapotřebí peníze, protože slib nějaké funkce nestojí vůbec nic. Korupce je neodstranitelnou, systémovou součástí třídně rozdělené společnosti. Je to jeden z nástrojů prosazování vedoucí úlohy vládců ekonomiky ve společnosti, stejně tak jako stát či právo. Takže to ani nebývá provázáno výčitkami svědomí. Ekonomika plodí politiku, a politika jí slouží, taková je jejich dialektika. A korupce je přece jenom obchod

jako každý jiný.

Největším nepřítelem levicových vůdců je moc. Ne protivníková, ale ta vlastní. Po získání moci se mění funkce levicového hnutí a tím i nutně jeho struktura. Vůdcové postupně přestávají být levicovými vůdci a stávají se levicovými úředníky. Ztrácejí kontakt s masami, z nichž vzešli, staví se nad ně, ale ve skutečnosti mimo ně. Už nejsou zapotřebí vzpurní revolucionáři; jsou nahrazováni poslušnými správci, nebo se v ně dokonce sami mění. Taková je dialektika struktury a funkce i základny a nadstavby.

I pouhé zdání podílu na moci bývá nebezpečné. Reformismus a revizionismus v levicovém hnutí nevznikly náhodou. Po Rakousko-Uherském vyrovnání byl Bachův tuhý absolutismus postupně nahrazován volnějším režimem. Z někdejších revolucionářů se stávali vážení občané, dokonce i poslanci, a levicoví intelektuálové, dřívější buřiči, počali pomalu získávat přístup do salonů. To vyžadovalo změnu vyjadřování a chování, ale i změnu oblečení, nutilo je to přizpůsobovat se. A tak se z mnohých radikálů, kteří chtěli svrhnout dosavadní společenský řád, stávali v novém prostředí „progresivní konzervativci“ - reformisté, kteří už jej nechťeli svrhnout, jenom trochu poopravit. Často se tak stali nerozlišitelnými od svých odpůrců. Ti ho také chtěli opravovat, i když trochu jinak. Tito levicoví vůdcové nezkroutil - byli ochočeni. Z odpůrců režimu se stali jeho údržbáři. To hrozí každému dodnes. Ti ochočení se stali součástí systému. Formou jsou levice, obsahem pravice a postupně se to sjednocuje jako centrismus. A tzv. levicoví vůdcové jsou vždy připraveni zaskočit za pravici. Už ani nepocházení z oněch utlačených mas. Rekrutují se z rozrůstající se maloburžoazie a rozšiřujících se vrstev pracující inteligence, která je ve stejném životním postavení jako maloburžoazie, a jejíž životním údělem je té vládnoucí třídě sloužit.

Každý vůdce se zrodil jako reprezentant určitých zájmů a cílů. Osobní schopnosti jsou jen podmínkou, nikoliv příčinou jeho postavení. Lidé na něho pohlížejí s úctou, poslouchají jej, a on může nabýt dojmu, že příčina je v něm, že to kouzlo vyzařuje on sám. To je iluze. On jen ztělesňuje ony zájmy a cíle. Jakmile udělá pár roků stranou, přestane být nositelem oněch zájmů a cílů, stává se zrádцем, jeho autorita mizí a často se mění v pohrdání či nenávisť. Vzpomeňte, kolik levicových vůdců, i velmi schopných a oblíbených, podlehl této iluzi. Zpiti vlastní slávou otočili kormidlo, či přestoupili na jinou loď, která se jim zdála pohodlnější, přestali být vůdci a zmizeli v propadlišti dějin.

Skutečný vůdce nemá žádné funkční období. Dokud dobře vede a může, je respektován a volen. Jenže se čas od času ozývají hlasy, že by funkční období mělo být omezeno. Bývají to hlasy těch, kteří neprosadili své favority nebo sami sebe. Pravdou je, že se každý po nějaké době ve funkci usadí, zvykne si na určitý stereotyp a opakuje stejné chyby. Proti tomu je snadná obrana - kritika. A když nepomáhá, pak může následovat odvolání, v případě poslanců pak nezvolení v dalším období. Pravice to má jednoduché. Svě vysloužilé politiky přemístí tam, kde stačí a kde využijí své získané zkušenosti a kontakty. Prostor na to má obrovský, státní správa i privátní sektor jsou jí k dispozici. Opoziční levice tyto prostředky nemá. Svěho vystřídaného politika se umí jen zbavit i s jeho zkušenostmi a kontakty. Jeho pozice je pak těžká. S původním povoláním ztratil kontakt a v levicové funkci získal „špatnou pověst“. Chce-li jej však někdo přece jen vzít na milost, pak většinou s podmínkou, že se vzdá své politické aktivity. A levice tak ztrácí své vůdce nadobro. Neschopnost řešit individuálně své bývalé vůdce nemůže být nahrazována striktním omezováním počtu funkčních období či jejich délky. Protože každý vůdce je jiný, je jedinečný, jinak by nemohl být vůdcem. Každý administrativní pokus o časové omezení jeho působení jen vráží klín mezi vůdce a jeho organizaci. Skutečný vůdce nastupuje, když je ho zapotřebí, a končí, když už nemůže dál.

Lidé mívají tendence k nostalgii, vzpomínání na to ztracené lepší. Vůdcové tomu nemohou podléhat. Nemohou myslet na to, co je ztraceno, ale proč to bylo ztraceno. Nemohou chtít vrátet se k onomu ztracenému, musí hledět dopředu a vyvarovat se minulých chyb. Musí vědět, že negace negace není návratem zpět, ale vznikem podobného ve zcela nových podmínkách. Jen to z nich může učinit vůdce, a ne sentimentální vzpomínání. Nostalgie je vůdcův konec. Taková je dialektika minulosti a budoucnosti.

Každý člověk plní ve struktuře společnosti více funkcí, i když o tom neví. Jeho funkce jsou kumulovány. I vůdcové často kumulují své funkce, a je to považováno za přirozené a účelné. Jen tehdy, když je snaha někoho se zbavit, začne se bojovat proti kumulaci funkcí. Ti starší jistě vzpomenou, že se tento pojem poprvé objevil v našem slovníku, když byla snaha odstranit Antonína Novotného. Ne z jedné funkce, ale ze všech. A od té doby se tento pojem čas od času při stejných příležitostech vrací. Je hloupé myslet si, že by vedení jakékoliv strany neměli být poslanci a naopak vedoucí funkcionáři by neměli sedět v parlamentu. Jiná kombinace většinou nevádí. Je směšné, když tyto hlasy zaznívají v chudé straně chudých, kterou její předáci - poslanci vlastně vůbec nic nestojí, když jim je platí stát. Je fantasmagorií myslet si v opoziční straně, že své představitele prosadí do masových sdělovacích prostředků, když nebudou v parlamentu. A jen závistivec si může myslet, že bude lepším funkcionářem ten, kdo nebude mít svého asistenta, poslanecké náhrady či imunitu. Nic se nesmí přehánět, ani romantické puritánství, ani sběratelství funkcí. Je zničující odřezávat od vůdců vše účelné a stavět to mezi ně a masy. Vytváří to umělé protiklady, zbytečné vedlejší rozpory, které pak mohou přerůstat v rozpory hlavní a vést k negaci celku.

Když je někdo ve vysoké funkci dlouho a je úspěšný, začne se okolo něho vytvářet svatozář. Nevytváří ji zpravidla on sám, ale ti jeho nejbližší, kteří už jsou na něm tak osobně závislí, že bez něho ztrácejí jakýkoliv význam a perspektivu. Vytvářejí ne pro něho, ale pro sebe jakýsi štít, začnou pěstovat kult jeho osobnosti, který míváme spojený jen se jménem J. V. Stalina. Nenechme se mýlit. Kult T. G. Masaryka tu byl dříve, a byl obrovský. Dodnes se o něm lže, že byl ve Vídni váženým učitelem, i když byl jenom soukromým docentem, který mohl učit na vysoké škole pouze bezplatně a prakticky učil jen jako suplent na gymnáziu. A byl to Stalin, kdo začal pěstovat Leninův kult jako svůj štít, za něj skrýval sám sebe i svou politiku, označovanou jako leninismus. Zbožšťování Václava Havla nebylo ničím jiným. Kult osobnosti je umělým vytvářením jednosměrného pouta mezi vůdcem a masami, a ve svých důsledcích onu osobnost historicky jen poškozují.

Vůdcové i jejich falešné obrazy jsou produktem své doby. Vystihl to kdysi jihočeský kněz, archivář a historik František Teplý v práci o Kozinovi: „*Každá doba si své velké muže vytvoří*“. Ne obráceně. Významné osobnosti dějiny nepíší, jen je ilustrují. Ale bez nich by to nebyly dějiny. Jak napsal gruzínský politik a spisovatel Ilja Čavčavadze, „*nejsou to dějiny carů*“.

Jen anarchisté nechtějí žádné vůdce, i když se bez nich rozpadají. Vůdcové jsou nutností, produkovanou společenským vývojem. Vůdcové mohou dějinný pohyb urychlovat či zpomalovat, napřimovat či komplikovat, ale nemohou jej ani vyvolat, ani zastavit. A bez těch, které vedou, by žádný vývoj nebyl. Jak napsal Ján Jesenius: „*Králové přicházejí a odcházejí, ale lid, jako jediný zdroj moci, je věčný*“.

Současná česká levice ztroskotala a na děravé lodi bez zásob mění své vůdce. Vybírat může jen z ochotných a schopných, a obojích je málo. Být statečným je nutné, ale

nestačí to. Statečnost se může časem projevit jako nerozum i naopak. Čas ukáže, jak dobře česká levice vybírala. Nezávidím jim, a trochu se toho času bojím. Vůdce je totiž kormidelník, jehož kormidlo bez pohybu lodi nefunguje.

Není lehké, být vůdcem. Je muškou i terčem, poutem i spoutaným. Vůdce je vlečen událostmi a ovlivňuje je. Je tlačěn těmi, které vede; musí jim naslouchat, ale nemůže jim zcela podléhat. Musí být svůj i všech.

František Ledvina